ITER BALDI CIVITATIS VERONAE MONTIS, IN QVO MIRABILI ORDINE DESCRIBITVR MONTIS ipſius, atque aliarum quarundam ipſum contingentium partium ſitus.

RECENSENTVR PRAETEREA quædam inſignes plantæ, ac herbæ ibi naſcentes, quæ vſui Medico plus cæteris conferunt.

Recens in lucem editum

Ab honeſtiſſimo viro FRANCISCO CALCEOLARIO *Veronenſi Pharmacopola, in Campanæ aureæ officina.*



Francofurti ad Mœnum.

M. D. LXXXVI.

CLARISSIMO DOMINO PETRO ANDR. MATTHIOLO SENENSI, SERENISSIMI PRINCIPIS FERdinandi Archiducis Austriæ, &c. Consiliario, atque Medico primario,

Franc. Calceolarius Pharmacopola Veronensis, S.P.D.



PVSCVLVM meum, quod antea Italico sermone edideram, tibi Latinum factum (vt petis) mitto, cum tuo de plantis compendio in lucem edendum: siquidem communi hac lingua nunc conscriptum, omnibus in Europa nationibus tuo auspicio facilè innotescet, cùm tua mirifica monumenta per vniuersum ferè orbem circumferantur. Etenim non in Italia solùm, sed apud cæteras nationes, tantæ tu autoritatis extas, tamq; latè tua fama, nomenq; diffunditur, vt nedum libri de materia medica, sed & cuiusuis generis descripti, merito tibi dicari, & nuncupari possint, quòd à tuo tantum clarissimo nomine facilè protegantur. Accessit etiam, vt hoc tuæ authoritati voluerim commendatum, illa iam diu animo inhærens meo tuæ in me beneuolentiæ opinio, tot experimẽtis tuorum in me officiorum comprobata: quæ quidem me inducit ad credendum, opusculum hoc meum non solùm tibi carum futurum, sed tuo patrocinio apud omnes studiosos, & bonos viros non modicam gratiam initurum. Commodum sanè (vt scribis) huic libello in tuo de plantis Compendio futurum esse locum non diffido: nam ad medicam materiam re ipsa cognoscendam, non parum afferet commoditatis, atque etiam quasi comitem præstabit, quo plantarum studiosi in montem illum stirpium ferè fœcundissimum ducantur, illasq; certis locis reperiant. Siquidem ab vrbe in montem cunctas ipsius itineris partes explicat, & quo commeatu in eo perficiendo sit opus. Locaq; omnia speciatim ostendit, in quibus diuersarum plantarum genera virescunt, ac florent, hac tamen serie, vt copiosiores tantum eorundem locorum stirpes cõnumerentur, ne cùm plura genera eodem in loco oriantur, studiosorum ingenia confundant. Quod verò copiosius reperitur, id locum sibi vendicabit, eiq; nomen tribuet, & nostram considerationem ad se conuertet. Præterea cùm plura loca iisdem plantis abundent, is modus descriptioni adhibebitur, vt eo adnotato, qui prius in itinere obuius fuerit, cætera deinceps prætereantur: ni sint aliquæ præstantiorum fortasse generum, de quibus ob earum dignitatem, meminisse oporteat, in quocunque habeantur loco; alioqui quantum possumus breuitati studebimus. Vtinam verò de cæteris montibus, atque locis, qui plantis raris, & mirificis abundant, similes extarent historiæ, quæ non solùm indagatores ad loca illa perlustranda animarent, sed iter ostenderent, ac materiam medicam tot difficultatibus plenam suæ pristinæ claritati, te duce, restituerent. Namque tuis doctissimis commentariis theoriam continentibus, instructi homines discendi cupidi, ad alteram partem in scientiis omnibus necessariam, nempe experientiam ipsam, facilius sese addicerent: cuius in plantarum notitia primas partes esse tu bene nosti: qui illam tam diligenter adhibueris: Optarem sane cæterarum eiusmodi regionum, posse me tibi historias conscribere tuo ipsius compendio alioqui numeris omnibus absoluto adnectendas. At verò id à me scio non requires, quod præstari ab vno homine non

ne non

ne non possit: quare velim, vt animi mei propensam erga te volantatem (vt tua est humanitas) gratam suscipias: cupio enim pro virili modu omnibus, tibi semper gratificari. Cæterum Baldus mons non modico simplicium medicamentorum numero refertissimus est: in quibus ego conquirendu, examinanduq́, non mediocres impendi sumptus, atque labores, doctissimis semper ac peritissimis viris adiūctus. Inter quos fuere Iulius Moderatus, Antonius Tolomeus, Aloisius Anguillarius, Vlysses Aldrouandus, & alij complures in Academijs Italicis studiosi. Prætercam præclarissimos illos senes Hieronymum Fracastorium, & Lucam Ghinum, qui (quicquid in hac scientia profecerim) mihi autores, ducesq́, extitere. Taceo Excellentiss. Montesaurum, Iulianum Fumanellum, & alios præstantissimos huiusce ciuitatis medicos, qui tantum laboris per inuia, asperaq́, ipsius montis loca, quandoque mecum subire non sunt grauati, vt varios ac mirificos naturæ effectus in plantis contemplarentur. Quibus non minus grata fuit mea herbarum obseruatio, quàm mihi illorum de plantis doctrina iucunda, adeò vt iam possim multa de rei plantariæ controuersijs in medium proferre, atque ex sententia determinare, quæ breuitati studens & vitandæ arrogantiæ causa prætermittam: quamuis (proh dolor) hoc tempore à quocunque vix in re plantaria tyrunculo hoc iam vsurpetur, vt vel peritissimis contradicere audeat ignarus quisque. Huius autem Libelli forma tanquam cuiusdam catalogi earum omnium plantarum erit, quæ in celeberrimo hoc monte reperiuntur: suis locis particulatim descriptarum, vt cuilibet aditus, & lustratio locorum omnium, atque herbarum inuentio facilè pateant. Erit igitur in tuo hoc stirpium compendio satis congruens, quonia m illi plantas communiter exponenti ac figuris veras imagines ostendenti, loca inueniendarum illarum describens, tanquam famulus erit atque minister. Quinetiam commodissimè in tam præclaro herbarum omnium volumine, facilè hoc exiguum meum poterit illustrari, atque à calumnijs omnibus quæ aliquam posse videntur caliginem obducere, tueri: vt non minus hac loci mihi facta liberalitas, concessio, atque tutela cara sit futura, quàm hac mea voluntas tibi in hoc ministerio tuis scriptis suggerendo grata. Bene vale.

Veronæ Idibus Februarij, M. D. LXXI.

PETRVS

PETRVS ANDR. MATTHIOLVS SENENSIS MEDICVS,

Franc. Calceolario Pharmacopaeo Veronensi. S.P.D.



Vod iam diu desiderasti compendiū à nobis conscriptum de Plantis omnibus, de quibus diffusè satis in commentarijs nostris in Dioscoridem meminimus, in eorum studiosorum vsum, qui indagandis, noscendisq́; legitimis simplicibus nauant operam, iam pridem absolui, ac propediem typis excudendum mittam. Quamobrem tuū opusculum quod de itinere è Verona in Baldum montem omnium ferè fama percelebrem, & plantarum refertissimum ad me misisti, illi statim adnectendum curabo. Scio enim me hoc tuo libello apud multos bonos viros beneuolentiam longè maiorem initurum, si etiam præter descriptas plantas, locum ostendam vbi eæ copiosissimæ ac non vulgares inueniantur. Caterum id magis eos, & tibi, & mihi beneuolos reddet, quòd in ipso tuo opusculo nō solum itinerandi normam tradideris, sed vniuersas quoq; plantas descripseris, quæ vnicuiq; montis ipsius loco ab imo ad summum gradatim enascūtur. Erit enim hoc omnibus adeò gratum, vt vbi senserint te ab inuidis morderi, existimationem tuam, probitatem, synceritatem, atq; doctrinam modis omnibus tuebūtur, ita vt tibi honori, et studiosis vtilitati libellus iste tuus sit futurus, præsertim cum me ipsum habeas promotorem, ac defensorem. Scio enim abs te non solum memari plurimum, sed præ cæteris etiam obseruari. Ego verò vt de mea in te propensione, ob tuarum, nempe synceritatis, fidei, solertiæ, peritiæ, diligentiæq́; meritum aliquid dicam in obtrectatorum tuorum censuram: admiror sanè quàm maximè valeas in componēdis absq; omni fraude medicamentis, & ijs præsertim, quæ à clarissimis olim medicis magnis Imperatoribus parabantur, vt latius & diffusius in commentarijs nostris in Dioscoridem, de tua admirabili Theriaca libro sexto præfati sumus. Scio tamen meis laudibus ibidem conscriptis, & tibi, & mihi inuidos complures comparatos, qui aliorum virtutibus insidiantur. At cùm inuidia virtuti perpetuò sese opponat, & tandem inuidos ipsos quodam veluti marasmo conficiat, eorum maledicentiam minimè curare debemus. Scio ego non deesse pharmacopæos, non in Italia solùm, sed in alijs quoq; exteris regionibus, qui legitimorum simplicium peritiam habeant, & in componendis, parandisq́; medicamētis exercitatissimi sint, adeò vt possint rectè & Theriacam, et cætera generosa antidota parare: de quorum laudibus possem quoq; multa scribere si mihi cum ijs perinde ac tecum intercederet consuetudo, & medicamentorum, quæ ab ijs parantur, certam aliquam haberem notitiam.

titiam. Sed cum id haud mihi fateri liceat, alijs eorum laudes describendas relinquo, & te præ cæteris laudandum, promouendumq; mihi proponam: seruata tamen cæterorum fama, fide, peritia, ac sedulitate. Cæterùm si quis (quisquis ille fuerit) de mea fide dubitauerit, tutus ad te accedat, tecum loquatur, tuaque omnia videat & examinet, non tamen malignis, ac distortis oculis, sed claris & apertis. Hoc si fecerit, cognoscet quidem apertissimè, non immeritò à Matthiolo laudari Calceolarium, & eius antidota præ cæteris commendari. Intrent penetrentq; qui selectissima omne genus medicamenta noscere, ac manibus tractare cupiunt in tuum Musæum; in quo pratiosa, ac rara recondis. Apertum enim illud inuenient (qua tua est cum omnibus liberalitas) & te ad omnia videnda ostensorem habebunt. Quid dicet cùm viderint, quæ ego vidi, Et probaui apud te tantum? Mirabuntur ne? profectò mirabuntur, & præ stupore obmutescent. cum inspexerint Costum, Amomum, Aspalatum, Calamum odoratum, Folium, & quod magis mirum est, etiam Opobalsamum. Videbunt præterea fossilium complurium varia genera, ipsaq; admodum rara, & permulta quoque naturæ miracula, nempe plantas animaliaq; in lapides multiplices versa, & alia non minus monstrosa, à te adeò diligenter asseruata, & in ordinem digesta, vt omnes, qui tã rara tamq; praciosa monumenta inspexere, summoperè stupeant. Taceo rara admodum animalia, quæ inibi summo artificio arefacta spectantur. Taceo peregrinas, & nouas plantas, fructus, radices, semina, quæ è remotissimis terrarum locis delata sunt, ne maiorem tibi inuidiam pariam. Quæ omnia magno sumptu, & labore tibi comparasti non tam lucri faciendi causa, quàm iuuandæ Reipublicæ, & famæ consequendæ desiderio. Prætereo quoque, quæ in tuo Myropolio mirifica asseruas antidota. Theriacam, inquam, iam omnibus celebrem, Mithridaticam antidotum illam regiam, atque antidotum etiam illam nostram, & nostrum de Scorpionibus oleum, quæ tibi & mihi tam diligenter, fidelitèrque parasti, vt nihil addi possit. Præclarus es pharmacopæus. præclarus, & acerrimus simplicium indagator, ac censor, cur ergo curas vitilitigatorum insidias? Velim omnino ne cures, cùm tibi nihil officere queant. Non desunt tibi (mihi crede) medicæ materiæ periti, qui sua tantum autoritate te ipsum, & tua omnia tuebuntur. Scio ego non deesse eruditissimos medicos, quibus ex commentariorum nostrorum lectione ingens tua probitas, ac in parandis Antidotis peritia innotuit. qui confectis difficillimis, ac longis itineribus ad te profecti sunt, nõ modo vt te de facie cognoscerent, sed vt à te veluti ab Andromacho, & Galeno, Theriacam, & alia complura generosa antidota consequi possent. Inter quos licebit mihi nunc hic cõmemorare Ioan. Baptistam Nocetum Põtremolensem & Ioan. Baptistam Oliuũ Cremonensem Medicos sanè ac viros, singulari doctrina illustres, & materiæ medicæ peritos, qui suis literis se multũ mihi debere fassi sunt, quòd ex cõmenta-

mentariis nostris illis innotueris, te inuiserint, & praeclarissima antidota abs te acceperint. Taceo laudes, quibus multis encomiis te prosequuti sunt, & quae de his, quae apud te viderunt, enarrant. Miranda enim sunt quae de te scribunt, ac de tuorum medicamentorum miraculis. Praetermittam & ego quoque, quae de mirificis Theriacae tuae operibus dici possent, quod tamen non facerem nisi id prius in commetariis nostris in Dioscoridem praestitissem. Quin etiam cum Antidotus ipsa iam vbiq; de se, suaq; ipsius praestantia dicat, loquatur, & praedicet, non est vt de ea plura praefari contendam. Hoc tantum addam, nescire Matthiolum, vbi ei parem adinuenias. Facinus esset magnum si ea velim in hominum vsum promouere, quae scirem non carere imposturis, vt quidam fortasse faciunt. Quin etiam haud minus facinus esset, si quae scirem ad conseruandam tuendamq; hominum vitam profutura, eadem non promouerem, & laudibus non commendarem. sed ne longius tuas prosequar laudes, & ne tam amplo meae in te beneuolentiae animo inuidorũ aures obtundam, caetera tacere decreui, de quibus praeclarissimi Medici Veronenses, qui omnibus ferè horis tecum versantur & viuunt, longè melius ac diffusius quàm ego testari poterunt. Tu verò, vt semper soles, diligenter cura, vt antidotum & oleum nostrum de scorpionibus contra venena, & virulentorum animalium ictus, quorum parandi rationem in commentariis nostris descripsimus, ad finem deducantur. Si quidem tametsi Romae non desint, qui haec iam passim parent in multorum Heroum gratiam, & vsum, sunt tamen eorum plerique, qui saepe suis literis ad me dat is antidota ipsa à me petant; quod sibi omnino persuadeant, quae à nostris prodeunt manibus caeteris fore praestantiora. Bene vale. Tridenti, Idibus Ianuarij. M. D. LXXI.

ITER

ITER BALDI MONTIS,
FRANCISCO CALCEOLARIO
VERONÆ IN OFFICINA CAMPANÆ
aureæ Pharmacopola Auctore.



ALDVS Mons in Italia celeberrimus in faucibus alpium quibus Rhetia ab Italia diuiditur, altissimus, latissimusque residet, in ipsis Veronensis, & Tridentini agri confinibus. Hic itaque cacumen ad sydera extollens, cæteros vicinos montes altitudine superat, atque excellit, adeo vt amœnitate, situ, pulchritudineque non sit quouis altero inferior. Radices habet, qua Solem orientem spectat in Athesis fluminis littore: qua verò ad occidentem in amœnissimis Benaci oris. Ab Austro deinde campestrem quandam planitiem, & ab Aquilone alios alpium montes contingit. Eiusque summo iugo magna cum lustrantium voluptate atque admiratione à sinistra parte furibundum spectatur flumen, quod à præruptis & altissimis scopulis erumpens, per angustum admodum, & anfractuosum iter rapidissimo cursu descendit ad valles. Ex aduerso autem latere humiliores visuntur colles, & fertilissimæ quoque; valleculæ, quas maxima campestris antecedit planities, spaciosa admodum, æqualis, inculta tamen & nulla arbore impedita, adeo vt planè mare latum repræsentet. Huius secundum latus Athesis flexuoso itinere permeat, qui quamuis magnus sit fluuius, ob distantiam tamen è summo montis vertice prospicientibus paruus riuus apparet, & in ciuitatem ingredi cernitur. Visitur & Ciuitas ipsa Veronæ, adeo, vt eius situs, forma, ædificia, ambitus totus, ac queque eiusdem partes distinctè ac particulatim internosci queant. Quod si contigerit cœlum perspicua serenitate clarescere, vniuersa agri Veronensis planities libere perspici potest. Visuntur quoque vicine vrbes, & oppida, quæ adeò lucide inspicientium oculis apparent, ac si Belgici pictoris penicillo, omni cum arte, ac venustate, aliqua in tabella, aut potius linteo depicta spectarentur. Ab altera verò parte Benacus occurrit Lacus, qui quamuis sex milia passuum distet, adeò tamen vicinus, ob culminis altitudinem videtur, vt si quis velocissimo cursu, minimè sibi temperans deorsum contenderet, exterrefieret quidem, veritus ne in eum collabiturus irrueret. Spectantur hinc circum lacum ipsum horridi admodum, ac inaccessi montes, saxeæque crepidines, ac rupes, scopuli eminentissimi ac nudi: propius verò non procul à littore amœnissimæ videntur oræ oleis, & myrtis refertæ: quin & virentes colles odoratis, ac densis admodum lauris vestiti. Pagi quoque multi, atque oppida. Insulæ, Peninsulæ, nauigationes, piscationes, vnde etiam placidissimæ, mox in altum elatæ: littora fremere, nauigantes ad portus properare ex ipso montis iugo cernuntur. Præterea, quod fortasse nonnullis mirum videbitur, sereno in montis cacumine existente Cœlo, paulò tamen inferius densissimis nubibus obscuro, non solùm tonitrua horrenda, corruscationesque quandoque fiunt, sed & grandines, & pluuiæ impetuoso admodum bom-

bo, in ipsum decidunt lacum, non sine magna nauigantium iactura. Quæ quidem omnia tam pulcherrima, admitanda, delectabiliaq; spectacula faciunt, vt præ stupore nonulli veluti attoniti fiant. Quemadmodum enim nullus spectantium oculus horum prospectu satiari potest, ita nec lingua reperiri, quę omnia rectè narrare ac exprimere posset. In ipso autẽ monte tanta est locorum, & rerum varietas, quòd prorsus longũ foret omnia ex ordine recensere. Sunt enim valles ex puro saxo non paruæ, acclines, decliuesq;, scopulosæ, atq; admodum squallidæ: è contra verò spaciosissima, amplissimaq; pratorũ pascua, numerosa herbarum, & florum varietate referta, & ex his quidem plana quędam, atq; vmbrosa, quædam decliuia atq; aprica. Extant etiam amplissimorum fontium frequentes, ac limpidissimæ scaturigines, nõ solùm in imis montis ipsius locis, sed in medijs, atq; etiam in summis eiusdem iugis, è quibus tam copiosæ emanant aquæ, vt earum potu numerosę pecudum greges satis superq; satiari queant: ad quorum scaturiginum fontes non gregarij pastores modo, & syluani homines, verum & qui conquirendis plantis insudant, expositis in gramine cibis, sese refocillare solent, paucis adiunctis obsonijs. Prætereo, ne longior sim, frondosas, ac densas fagorum, quercuum atq; ilicum sylnas, quin etiam quasdã castaniferis tantùm arboribus stiparas, atq; nonnullas, in quibus syluestres proueniunt pinus, atq; excelsissimæ abietes atq; larices. Cæterum quid dicã de aeris, cœliq; varietate? Miræ profectò. Siquidem qui montẽ circunquaq; perlustrant, breuibus etiam internallis, magnã aeris inęqualitatẽ experiuntur, adeò, vt plerịq; non modo regionem, sed clima se mutasse opinentur. quòd hæc quidẽ pars exorienti Soli, illa vero Occidẽti aduersa fuerit: quædam, quę Sole torreatur, alia quę vmbras perpetuas habeat. Hic niuibus, ac glacie perpetuis æstate tota alget locus, ibi verò ęstus est magnus. Alijs verò quibusdã in partibus, omni ferè anni tempore vernalis quædã adest temperies; qua quidẽ locorum ac situum diuersitate, fit quidem ꝙ tanta etiam plantarũ varietas in hoc mõte proueniat, quanta vsquam in Italia tota reperiatur. Distant igitur à Verona huiusce admirabilis montis radices viginti milibus passuum: ab ijs verò imis ad summam, quinque aut sex milibus. Discedendo itaq; Verona ad montem Baldum, statim extra vrbem iter est per campestrem, latissimamq; planitiem, vbi copiosè virescunt.

Tithymalus — *Characias.* / *Paralius.* / *Helioscopius.* / *Cyparissias.*

Pityusa.

Sed paulò vlterius reperiuntur.

Paliuri genera plura, quorundam opinione descripta.

Blattaria.

Cotinus Plinij Rosola, vulgo dicta.

Geranium multorum generum.

Eryngium.

Lupinus domesticus & sylnestris.

Anchusæ tria genera.

Mille grana ab aliquibus Epipactis dicta.

Securidaca.

Dipsacus.

Attractylis.

Rubea.

Thlaspi multorum generum.

Plantago aquatica.

Sium.

Glaucium.

Sisymbrum aquaticum duplex.

Xiphium.

Ocimoides.

Interea

Interea peruenitur ad pagum quendam, qui distat ab vrbe quinq; milia passuum super dextra Athesis parte in campestris planitiei latere positus: cuius nomen multis innotuit gentibus. & præsertim Transalpinis militibus, qui è Germania profecti in Galliam Cisalpinam contendunt. Buxolengus ei nomen est ita à viuo colle appellatus, qui totus Buxo arbore vestitur. hinc itaq; vlterius proficiscendo, quæ sequuntur hic plantæ reperiuntur.

Botrys.	*Spergula. i. Aparine.*
Hypecoum Matth.	*Tragoponum flore purpureo, & luteo.*
Amellus Vergilij.	*Bellis maior & minor.*
Alisma.	*Anthemis flore albo, & rubro.*
Acanthus.	*Adonis Matthioli.*
Erithrodanum maius & minus.	*Cotula fœtida.*
Astragalus.	*Aparine.*
Terebinthus.	*Gallium flore albo & luteo.*
Abrotonum album.	*Alyssum quorundam.*
Mahaleb.	*Althea.*
Helichrysum.	*Colchicum.*
Flammula Iouis.	*Pseudomyagrum.*
Onosma.	*Lagopus.*
Berberus vulgaris.	*Aegylops.*
Holostium.	*Polium alterum.*
Rhamnus tertius.	*Lycium.*

Hinc peruenitur ad quandam meam possessiunculam, quæ Riuole (quasi Ripa) nostra vulgari lingua vocatur, vbi fuit antiquitus in summo colle Arx loci natura tunc temporis munitissima, de qua in historia Veronensi frequens fit mentio, cuiusq; adhuc diruta visuntur vestigia, atq; ruinæ. Hic quoq; suos habet fines vallis Lagarina, qua iter est, quo Tridentum, & in Germaniam itur. Ad hanc vsq, Arcem creditur Athesim olim peruenisse. anteaquam fauces illæ montis hominũ industria diducerentur, quæ la Chiusa vulgo dicuntur. Quoniam autem merces ratibus per Athesim allatæ, ad hanc vsq; arcem, ad ripam tanquam in portum connehebantur, facile locus hic Ripæ nomen adiuuenit, vnde nos Riuole corrupta appellatione vulgari idiomate appellamus.

Hinc per quandam vallem iter dirigitur, frugiferis campis, & pratis, atque gelidissimis fontibus, vtilissimisque refertissimam, in qua, in ipso itinere inueniuntur stirpes non paucæ; quæ hæc sunt.

Pulsatilla Matthioli.	*Psyllium folijs Coronopi.*
Ligustrum.	*Polemonia.*
Reseda Plinij.	*Olyra.*
Polygala.	*Lupinus syluestris.*
Dryopteris.	*Chondrylla.*
Polypodium.	*Digitalis lutea, & purpurea.*
Tribulus terrestris.	*Cacalia.*
Amellus.	*Centaurea media.*
Vincetoxicum, seu Asclepias, vt quidã (volunt.	*Ageratum.*
Alliaria.	*Aristolochia vtraque.*

Euphra-

Galiopsis.	*Stachys.*
Eupatorium Diosc.	*Lunaria odorata.*
Oenanthe.i.Filipendula.	*Draba.*
Euphragia.	*Atriplex satiua & syluestris.*
Heliotropium maius.	*Iberis.*
Ballote.	*Crocus syluestris.*
Populus vtraq;.	*Frumentum Saracen. Matthioli.*
Alnus.	*Thymbra.*
Periclymenum.	*Elleborus niger.*
Chamæpytis.	*Daphnois.*
Hermodactylus Mes.	*Bryonia.*

In postremo huiuscevallis loco, pagus est Caprini, vbi ab imo Baldus mons incipit attolli. Quo in loco opus est in montem ascensuris, sibi commeatum comparare, nisi eum secum è Verona tulerint, quinetiam de vestimentis sibi prouidere, ad sustinendum, si opus fuerit die quidem imbrem & ventos, nocte verò frigus: vlterius enim pagi non sunt, vbi necessaria nancisci possint, sed tantum pastorum tuguria & syluanorum hominum casæ. quam ob causam non esset ab re etiam iumenta habere, quæ tentorium militare, & alia vtensilia deferrent. Ceterùm trãsmisso Caprini pago, hęc in propinquis locis reperiuntur.

Viola arborescens.	*Alectorolophos, seu crista galli.*
Scabiosa.	*Pes anserinus.*
Morsus diaboli.	*Xanthium.*
Consolida Regalis.	*Symphytum maius.*
Viola alba Theophr.	*Alopecuros.*
Oxys.	*Delphinum. i. flos Regius maior & minor.*
Anagallis vtraque.	
Iacea nigra.	*Dictamnum album.*
Sideritis Achillea.	*Flos Solis Matthioli.*
Mithridatica.	*Anthyllis.*

In ipso autem ascensus initio, inuenitur Coronę templum Deiparę virginis dicatum: magnæ sanè religionis, ac nõ minus loci ferè inaccessibilis natura, mirabile, quò in quibuscunque festis diebus D. Mariæ virgini consecratis, ac solemnibus, magna admodum hominum confluit multitudo. Cæterum cõfluentibus transeundum primum est ab vnius montis iugo in alterum per longum admodum sublicéum pontem: deinde verò ascendendum acclini admodũ calle, adeoque angusto, vt vix singuli commodè incedere valeant, quo sæpe fit vt obuijs factis vix locus ad transitum supersit. Ab ipsa solummodo natura angustus iste transitus factus est in montis ipsius latere in marmore, quod vtrinque instar parietum ad perpẽdiculum excurrit. A calle verò ipso ad summum montis fastigium tantæ altitudinis ipsum est latus, vt vix telum validissimo arcu excussum summum locum attingat: ab eodẽ verò ad imum, quingenti aut fortasse plures intercedunt passus. At quò iter hoc spectantibus terribilius est, proficiscentibusq; laboriosius, tãto magis ad ascensum inuitat animi voluntas videndi ac perlustrandi tã solitarię religionis Fanũ: & quoniã in calle ipso nascuntur.

Saxifraga maior Matthioli. *Daucus Creticus.* *Corydalis, split*

quibus-

quibusdam dicta, atque etiam pyrethrum, non frustra iter illud perficitur. A coronæ deinde templo recedendo multæ sese offerunt stirpes, nempe.

Palma Christi diuersarum generum.
Chameleon albus.
Gratia Dei.
Conyca omne genus.
Seseli Aethiopicum.
Myrrhis.
Cicuta.
Perfoliata.
Aizon multorum generum.
Phalaris.
Oxylapathum.
Sesamum.
Rhus.
Castanea.
Oxyacantha magna.
Thalictrum.
Caryophyllata montana Matthioli.
Bistorta.
Egipyros.
Campanula Fuchsij.
Pecten Veneris.
Pes anserinus.
Centaurium minus.
Epimedium.
Clymenum Matth.
Spina alba.
Virga aurea.
Batrachium Apuleij.
Gingidium.
Elatine.
Pityne Theophr.
Auricula muris.
Triticum vaccinum.
Seseli Creticum.
Lamium Plinij.
Hastula regia flore albo.
Hornithogalum.
Phyllirea.
Verbasci plura genera.
Ophioglosson.
Sannicula Diapensia.
Sanguisorba.
Arum minus.
Seseli Peloponense.
Phalangium copiosum.
Cardiaca.
Eruca.
Clymenum Plinij.
Tilia.

Post Coronam haberi potest hospitium in pago Ferrario, à quo parum inuicem absunt Prabazarius, Maon atq; Nouetia loca sanè cæteris altioribꝰ, cultiora, atq, mitiora. Hinc item ascenditur in latissima ac vberrima prata, fontibus pulcherrimis referta; vbi numerosæ, ac magnæ ouium, & armentorum greges aluntur, à Maio mense in Septembrem vsq;. Hæc inter spacia nascuntur.

Peplis.
Horminum syluestre.
Trinitas.
Aconitum Pardalianches quorundam.
Solanum maius, seu Bella donna.
Asarum.
Crocus martius.
Polygonatum angustifolium.
Prunella.i.consolida minor.
Erysimum.
Picris maior & minor.
Orchis multorum generum.
Antirrhinum duarum specierum.
Tussilago duorum generum.
Bellis caruleus.
Hyoscyamus albus.
Phu paruum.
Sagitta Matthioli.
Onobrichis.
Lonchitis aspera.
Sferra cauallo.
Seseli peloponense.
Hastula regia flore luteo.
Primula veris.
Ambrosia duorum generum.
Amellus.
Allium anguinum Matth.

Per hęc itaq; prata proficiscentes in Atilonem perueniunt, vbi à dextra vallis est ingens, quæ à summo ferè montis iugo vsque ad Arhesim profundissima permeat: in qua imbrium aquę, atq; fontium circum scaturientium excurrunt. Quæ quidē vallis à loco superius citato, vernacula lingua, La valle de Artillon nuncupatur. Hęc itaq; ab his qui plantarum cognitione delectantur cōmemoranda, ac celebranda fuerit, ꝙ in ea cō plura præstantissimarum plantarū genera abundè proueniant, quæ nō dixerim in Italia solùm, sed fortasse in vniuersa Europa vix reperirentur. Equidē ego hoc profectò asserere possum, me hâc in vallem non venisse vnquam, quin nouā aliquam pulcherrimam; nec antea visam repererim plantam: Hic autē etsi plura plantarum genera ex iam cōmemoratis nascantur, earū tamen, ne prolixior sim, haud iterū meminero, verùm de his tantum sermonem faciam, de quibus hactenus non scripseram. Et sunt hæ.

Scordonia.
Pilosella. { *Maior.* / *Minor.* / *Media.*
Phu minimum.
Gnaphalium.
Semperuiuum vtrunque.
Pulmonaria.
Nardus Celtica.
Sideritis prima.
Rubus Idæus.
Onagra.
Solidago Saracenica.
Bifolium.
Petasites quorundam.
Sannicula Cordi.
Digitalis.
Virga sanguinea.
Arbutus.
Clematis altera.
Senetium maius.
Senetium minus.
Sambucus racemosa.
Sorbus torminalis.
Sorbus syluestris Matth.
Aconitorum diuersa genera.
Chrysanthemum flore albo.
Noli me tangere.
Tithymalus maior.
Angelica.
Napellus flore albo.
Cirsium.

Vua vrsina.
Filix vtraque.
Tilia arbor.
Clynopodium.
Erica vtraque.
Meum.
Viola lutea.
Panax Chironium.
Saxifragia alba.
Diapensia.
Tormentilla.
Taxus arbor.
Arisarum.
Cyclaminus duorum generum.
Phyllirea.
Myrtillus Matthioli.
Chamæcerasus.
Tora.
Nardus montana.
Tragium Germanicum siue vuluaria.
Cyanus maius, & minus.
Dryopteris.
Satureia.
Muscus terrestris.
Herba paris.
Combretum Plinij.
Daucus cretensis.
Lychnis syluestris.
Campanula cærulea.
Hyssopus Montana.
Costum amarum vulgare.
Phylon.

Anti-

Antitora.	*Napellus retiformis.*
Lunaria racemosa.	*Sigillum Salomonis.*
Betonica.	*Carum.*
Viola marianna.	*Genista alpina.*
Orobanche mag.	*Dentaria.*
Lucciola.	*Martagum.*
Gentianula flore purpureo.	*Fragaria.*
Luparia, aconiti species.	*Lampsana.*

In superiori huiusce vallis parte quædam pastorum sunt tuguria, vbi Veronensis agri & Tridentini fines habentur, à quibus nõ longè abest Sylua ingens resiniferarũ arborum, Tiliæ, Berulæ, Carpini, Anagyris vtriusq;, Aquifolij atq; aliarum arborum, refertissima, in qua Monticolæ, ac Syluani homines resinam ferè omnegenus, nempe Larignam, Pineam, Abiegnam, Piceamq; colligunt, quin etiam, & è Larice Agaricum. Circum hasce pastorum attegias prata similiter habentur, in quibus album Veratrum, albusq; Chamæleon, Calamintha montana, Gentiana, & Napelli genera omnia abunde proueniunt.

Dum autem hinc ad summum montis iugum ascenditur, reperitur longo satis spacio Silermontanum, & Seseli Peloponense. Cuius tadices impostores quidã legitimi costi vice suis in Theriacis vsurpare voluerunt Hic vera reperitur Cistus atque Hypocistis. A dextra relinquuntur altissimæ, atq, asperrimæ montis summitates quæ ab Vrsis, Lupis, Syluestribus capris & id genus feris quadrupedib. frequentãtur. Quibus in locis inter durissimos lapides enascuntur tria illa plantarum genera, de quibus quoq; superius meminimus. Nempe Montana, & Celtica nardus, atq; Cretensis daucus.

Hinc haud longè Mons distat, quem maiorem appellant, quòd cætera Baldi montis fastigia excellat. in cuius summa patte planities est herbosa, nec omnino inæqualis, è qua amplissima spectatur regio. pagis & oppidis numerosis referta. Mantuam, Fettariam ac etiam Patauiam vsque sese diffundens: Ex altera verò parte omnes citra, vltraq; Benacum oræ, à Ripæ Tridentinæ oppido, vbi Benacus ipse Lacus initia sumit, ad Pischeriam vsq;, vbi ad exorientem Mintium fluuium terminatur, oculis subiectæ sunt: quæ quidem amœnitate, venustare, pulchritudine, omniq; delitiarum genere adeo nitent, vt nihil delectabilius inueniri possit. Ibi enim ferè vbiq; viridaria habentur, in quibus Armenica mala, Aurantia, Limonia, & quæ Adami poma vulgus appellar, perpetua fronde virent. adeò vt toto fetè anno perpetuo vere fruantur accolæ, cùm non solùm odorarissimis floribus, sed fructibus, hæ prætiosissimæ arbores onustæ perpetuo ferè spectentur. Hic secus itineta sepes vbiq; ferè sunt ex Lauris artificiosissimè concinnatæ, nullo ramusculorum discrimine. Nec hoc mirum videri debet, cum Laurus frequentissima in collibus, & nemoribus sua sponte proueniat. cæterum & illud quoq; omnem superat admirationem, odor, nempe suauissimus, qui afflatu quodam mirabili ab Aurantiorum & Myrti floribus spirat. Si quidem hæc Hesperidum plantę absq; multa cultorum opera in agris & collibus propagantur, & in eam se attollunt proceritatem, qua alijs in locis, & Salices, & Vlmi prouenire solent. De viridariorum horum prouentu ac vbertate, vix quispiam crediderit, quippe ex vno tantum terræ iugero Medico-

rum Malorũ confito, centum, & quinquaginta, & quandoq; plures ducatos coloni annuatim recipiunt. Succurrit nunc dum de his verba facio, me plaries non sine admiratione obseruasse in hoc ipso agro vinifetas vites, numerosis admodum oleis ipsisque pulcherrimis, & speciosis, adalligatas, & subipsis copiosas crescere segetes. adeò vt vno tantum agro, frumentum, oleum, & vinum recipiant. Hic fontes multiplices inspicias crystalli instar limpidos, & riuulos labentes, qui per pagos illos grato murmure excurrunt; propè quos ædificia magni sanè vsus erecta sunt tum ad frumenta molenda, oleum exprimendum chartamque parandam, tum ad ferrum excoquendum. & malleis ducendum effigiandumq;. cuius metalla his in locis copiosa habentur, atque, vt vno verbo dicam, ora Benaci lacus, quantulacunque sit, cæteras Cisalpinæ Galliæ oras amœnitate, prouentu, pulchritudine, ac omni deliriarum genere facilè antecellit. Sed hæc obiter dicta velim, vt plantarum cognoscendarum studiosos, qui ad montem Baldum videndum proficiscuntur, ad hanc quoque fertilissimam, amœnissimamque otam inuisendam inuitarem. Quod si fecerint, non solùm magna cum voluptate dies noctesq; transigere poterunt, sed prompta illis erit occasio tres singulares videndi plantas. Etenim in Turri vallecula, citra lacum posita Mandragoram copiosam inuenient: Ad Diuum verò Vigilium montem habebunt, cuius totum latus Rhododendris stipatum cernitur, floribus tum albis, tum rubris, admodumque speciosis. Quin etiam in minoritarum monachorum insula, floridam, ac pulcherrimam videbunt Palmam, quæ quidem hac in nostra regione arbor spectatu rara admodum est. Sed vt iam ad rem propositam redeamus. In ipso itaque monte maiori, de quo dicebamus nascuntur.

Lunaria racemosa.	*Cynocrambe.*
Pseudo doronicum.	*Cneorum Matthioli.*
Sanniculæ variæ species.	*Picea syluestris ab incolis appellata.*
Leontopodium Matthioli.	*Mughus Matthioli.*
Geranium argenteum.	*Pinus syluestris montanus.*
Alchimilla argentea.	*Lampsana.*
Polium primum.	*Fabaria.*
Orobanche valde magnum.	*Scorpioides.*
Auricula muris.	*Lunaria Græca.*
Calaminthe.	*Chamelea.*
Aquileia fusca.	*Thymelea.*

Propè montem ipsum maiorem vallis est de ossibus dicta, eam (vt puto) ob causam, quòd in altera propinqua vallecula circum theatri instar, omni ex latere, lapides complurimi exesi ac perforati extent, ac promineant, quæ humanæ caluariæ speciem, ac cætera ossium genera repræsentent. cur autem lapides hi excauari, attritique videantur, aliunde prouenire non crediderim, quàm ab ingentibus frigoribus. Siquidem locus is rarò à solis radijs incalescit. Nam cùm hic essem Iulio mense ardente iam Syrio, & niues, & glaciem copiosam inueni. Hic circumquaque copiosa est.

Iberis. | *Carduus vulgaris.*
Ilex. | *Libanotis.*
Filipendula duplex. | *Verbenaca.*
Mentha vtraque. | *Apocynum.*
Menthastrum. | *Pistolochia,i.Capnos magna.*
Solanum maius.i.herba bella donna. | *Sphondilium.*
Eptaphyllum. | *Serpyllum vtrunque.*
Aparine. | *Panax Heracleum.*
Simphytum petraum. | *Collutea.*
Acacalis. | *Pentaphyllum album.*
Antyllis. | *Vmbilicus Veneris alter.*
Anemones multorum generum. | *Phyteuma Matthioli.*
Chondrylla multiplex. | *Sambucus montana.*
Hedera terrestris.

Paulò vltra ossium vallem in ipso primo descensu, per vniuersum ferè latus, cui vallis vaccaria nomen est, pratorum spacia sunt, minutissimarum herbarum tam plena varietate, vt subnigricantem ferè colorem repræsentent, mira interim florum emergenre varietate: quæ quidem nullo cespite aut lapide impeditæ adeo firmæ, vegetæq́, assurgunt, vt quamuis die tota à pecudibus depascantur, resumentes noctu quicquid diu deperdiderunt, primo statim mane florentes, & prorsus intactæ sese ostendunt, nullo erosionis vestigio apparente adeò, vt longè magis valeant, ac adolescant, quàm quæ in hortis, sepibus & muris obductæ diligenter excoluntur. In his itaq; locis pululant, ac florescunt.

Arthetica. | *Ferula.*
Galiopsis. | *Anonis.*
Caryophyllata montana Matth. | *Carduus lacteus.*
Gentiana. | *Herba gattaria.*
Thapsia. | *Gramen Parnasi.*
Peucedanum. | *Ageratum.*
Nerium alpinum. | *Ptarmica.*
Potamogetum. | *Paonia.*

Medijs hisce pratorum spacijs locus est paruus, ac planus, montis lateribus, nescio an ab arte, aut natura excisis in semicirculi modum. Ibi interiori, ac superiori parùm loco ex ipso viuo saxo, aqua clarissima prorumpit, quæ non sine grato murmure in planitiem delabens, magnum, ac nitidissimum aluearum conficit fontem. quæ verò super defluunt aquæ à summis fontis ipsius labris exiguam planitiem illam circum eunt ac deinde diuersos in riuulos diuisæ, per virentes defluunt herbas. Pastores hunc fontem Brigaldellum vocant. Insignis quidem, ac celeberrimi nominis fons hic est, tum ob aquarum scaturientium vbertatem, tum quòd poru omnium opinione cæterorum fontium saluberrimus babeatur: qua propter quoscunque in ipsum aduenientes montem, itinere defatigatos suo murmure ad se inuitat, & ad gratissimas vmbras circunstantes allicit. Circum huiusce fontis riuulos Imperatoria copiosa prouenit, & aliæ quoque plantæ. Cæterùm haud longè à vaccaria valle adiacet Ime, seu vallis Bassiana, vbi proueniunt.

Abutilon.

Abutilon. | *Rubea satiua.*
Cruciata. | *Iaccea.*
Barba capræ. | *Alisma.*
Aconitum luteum roseo flore. | *Cirsium.*
Radix rhodia. | *Centaurium magnum copiosum.*
Capnus.

Post vallem Bassianam vallis frigida paulò inferius est. In quibus vallibus prata itidem habentur. verùm non adeo pulchra, lataq; vt in valle vaccatia. Cur autem ita vocentur hæ valles, quid asseram non habeo. Scio tamen in frigida ipsa valle prouenire hæc, quæ sequuntur simplicia.

Polygonatum angustifolium. | *Daphnois.*
Clymenum Plinij. | *Chamælea.*
Erithrodanum. | *Coronopus serpentinus Matth.*
Elaphoboscum. | *Hypericum.*
Echium. | *Ascyrum.*
Genista Germanica. | *Androsæmum.*
Chelidonium minus. | *Cori.*
Cirsium.

Ad hæc vsque loca non vulgares illæ reperiuntur plantæ, de quibus superius hactenus meminimus, nec reliquum est, vt de ijsdem vlterius sermonem faciamus. Qui verò in montem veniunt, & si redeant Veronam aut eodem, quo venerunt itinere, aut alia, qua velint via, plura tamen simplicia, quę visui aliquo esse possint, quàm quæ à nobis conscripta sunt, profectò non inuenient: quare de itinere redeundi, nihil mihi scribendum fuit, ne verbosius quàm par sit, historiam hanc prosequi videar. Breuitati ergo indulgens, vt ab initio mihi proposui de reuersionis itinere nil aliud scribam, quàm quod poterit vnusquisque pro suo arbitrio vel hunc vel illum tramitem sibi deligere. Cæterum ego quidem breuem hunc plantarum libellum, in Baldo monte, nascentium, scripsisse volui, vt nonnullorum precibus obtemperarem, atq; etiam in publicum vsum edere. quem si quis legere, & secum habere nō dedignabitur, is quidem per sese ad stirpes sibi comparandas in montem ipsum ascendere poterit: indeque simplicia fere omnia asportare, quæ in communem pharmacopæorum vsum esse debent, eaq; præsertim quæ non vbiq; reperiuntur. Quandoquidem nosterlste Mons, nō secus ac pulcherrimus hortus in quē coloni ex diuersis regionibus cōplurimas raras attulerint plantas, sua sponte refertissimus, fœcundissimusq; habetur. Poterit quoq; meum hoc opusculum non solùm his, qui medicæ materiæ dant operam, quiq; medicam facultatem profitentur; sed & quibuscunque qui rem plantariam excolunt, esse non solùm vtile, sed etiam iucundum. Nam perceptis prius apud Dioscoridem plantarum historijs, notis, ac saporibus, atq; amplius ex doctissimis, refertissimisque Matthioli commentarijs, ac ex nouo eiusdem plantarum compendio, in quo pariter extant plantarum icones ad viuum expressæ, quod secum quocunq; venerint deferre poterunt: quin etiam si contigerit ibi esse quenquam plantas conquirentem, vbi non vna, sed cuiuscunque generis sexcentæ vel plures breui etiam spacio conspiciun-

ſpiciuntur, poterit proculdubio ſponte, & per ſeſe illas iam inſtructus inuenire, atque cognoſcere. Similiter quandocunque alicui ſtudioſorum aliorúmve bonorum virorum comitatui, aut animi refocillandi gratia, aut ſpecioſæ, raræque alicuius plantæ viſendæ deſiderio in ſuo natali ſolo, ad hæc amœna loca ſe conferre libuerit, id illis vnius huiuſce noſtræ admonitionis auxilio, factu facilè futurum ſpero. vbi forte perito, atque exercitato duce caterent. Neque (vt ego reor) eos ſuſcepti laboris pœnitebit, cùm ſenſerint, atque nouerint non modò delectationem ferè incredibilem, ſed maximam inde ſe percepiſſe vtilitatem. Tantam enim re vera, animi tranquillitatem lætitiamque ex hoc itinere percipient, quantam mente concipere, aut verbis exprimere nemo vnquam poſſit. Cuius rei fidem facere poſſent Clariſſ. ac Reuerendiſſ. Antiſtes Hieronymus Lipomanus, Franciſcus Ianuarius, Iacobus Moſchaleus, ambo non ſolùm nobilitate clari, ſed benigniſſimi quoque, & mei amantiſſimi. quin etiam Excellentiſs. Fumanellus & Gerrinonus acerrimus ſimplicium indagator, ac nobiliſſimi Veronenſium complurimi, & aliarum Ciuitatum Proceres illuſtresque viri, rei plantariæ ſtudioſi, qui ſolitarios hos tractus peragrantes, tantum delectationis, & voluptatis capiunt, vt ad vitales ſpiritus exhilarandos, & ad animum vel curis, vel ſtudijs, laceſſitum ſubleuandum, potiorem locum non inuenientes, iſtuc quorannis ſumma cum iucunditate ſeſe conferunt. Inuiſerunt quoque mecum, ac perluſtrarunt vniuerſum hunc montem Ioannes Baptiſta Oliuus Cremonenſis, & Nocetus Pontremolenſis medici excellentiſſimi & non ſimplicium modo, ſed compoſitorum quoque medicamentorum admodum ſtudioſi. Cæterum vt iam finem dicendi faciam, qui, rariores, pretioſioresque expetunt plantas, quàm, quæ in Baldo monte proneniunt, ij in Cretam, Cyprum, Syriam, Ægyptum, atque orientalem Indiam nauigare poterunt, vt ſuperioribus annis faciebat boneſtiſſimus Cecchinus Martinellus Venetijs pharmacopæus in Angeli officina, vir quidem apprimè medicæ materiæ peritus, nec vnquam ſatis laudatus. Id, quod ego quoq; facerem, ſi per illum in quo nunc ſum vitæ ſtatum, liceret.

FINIS.

CATALOGVS PLANTARVM QVAE IN HAC EPITOME CONTINENTVR.

A.

Aqui-

Carum

Leonta-

Suber

FINIS.